

LEE STROBEL

EEN
PLEIDOOI
VOOR
GELOOF

*Een journalist onderzoekt de grootste
bezwaren tegen het christendom*

Voor de bijbelteksten is gebruikgemaakt van de Herziene Statenvertaling, tenzij anders aangegeven.

EEN PLEIDOOI VOOR GELOOF

Publishing by arrangement with The Zondervan Corporation L.L.C., a division of HarperCollins Christian publishing, Inc., under the title: The Case for Faith.

Copyright © 2021 Nederlandse uitgave: Gideon

Auteur: Lee Strobel

Vertaling: Richard Kettmann, Leeuwenhart tekst & vertaling

Redactie: Monica van Bezooijen, Zoveel Zinnen

Omslagontwerp en typografie: Jonathan Reining, Jore ontwerp

Jaar van uitgave: november 2021

Uitgave: Gideon, Hoornaar, Nederland

ISBN: 978-90-5999-115-6

NUR: 707

www.gideonboeken.nl

Alle rechten voorbehouden

INHOUD

Inleiding: De geloofsuitdaging 7

Op weg naar antwoorden 24

- **Eerste bezwaar:** Omdat kwaad en lijden bestaan, kan er geen liefdevolle God bestaan 31
- **Tweede bezwaar:** Omdat wonderen in strijd zijn met de wetenschap, kunnen ze niet echt gebeurd zijn 74
- **Derde bezwaar:** De evolutie verklaart het leven, dus God is overbodig 116
- **Vierde bezwaar:** God verdient geen aanbidding als Hij onschuldige kinderen doodt 153
- **Vijfde bezwaar:** Het is arrogant om te beweren dat Jezus de enige weg tot God is 195
- **Zesde bezwaar:** Een liefdevolle God zou mensen nooit naar de hel sturen 226
- **Zevende bezwaar:** De kerkgeschiedenis staat bol van onderdrukking en geweld 261
- **Achtste bezwaar:** Ik heb nog steeds twijfels, dus ik kan geen christen zijn 299

Conclusie: De kracht van het geloof 329

Bijlage: Een samenvatting van *Bewijs genoeg* 350

Index 359

Dankwoord 363

Dit is Lee Strobel 365

Eindnoten 367

INLEIDING

De geloofsuitdaging

Iedereen met ook maar enig respect voor rationeel denken zou de christelijke godsdienst moeten verwerpen.

- George H. Smith, atheïst¹

Het christelijke geloof is geen onbezonnen sprong in het duister. Objectief gezien zijn de beweringen van de Bijbel rationele voorstellen die door logica en bewijzen goed onderbouwd zijn.

- Charles Colson, christen²

Met beide handen hield William Franklin Graham de kathedraal vast om zichzelf wat steun te bieden. Hij was tachtig jaar en worstelde met parkinson, maar hij keek de mensenmassa in de RCA Dome in Indianapolis indringend aan en sprak hen met een vaste en krachtige stem toe. Hij vertoonde geen greintje aarzeling, onzekerheid of dubbelzinnigheid. Zijn preek was ten diepste dezelfde eenvoudige en directe boodschap die hij al vijftig jaar bracht.

Hij benoemde de chaos en het geweld in de wereld en zoomde in op de angst, pijn en verwarring die mensen ervoeren. Hij sprak over zonde, vergeving, verlossing en over de eenzaamheid, wanhoop en verslagenheid waar zo velen onder gebukt gaan.

‘We verlangen allemaal naar liefde, zei hij met zijn bekende, voor North-Carolina typerende tongval toen hij het einde van zijn toespraak naderde. ‘We willen allemaal dat er iemand van ons houdt. Nou, ik wil tegen je zeggen dat God van je houdt. Hij houdt zo veel van je dat Hij ons zijn Zoon heeft gegeven om

voor onze zonden te sterven aan het kruis. En Hij houdt zo veel van je dat Hij in je leven komt – wie je ook bent – om je leven een nieuwe wending te geven en je een nieuw mens te maken. Weet je zeker dat je Christus kent? Er komt een moment waarop de Geest van God je overtuigt, je roept, je aanspreekt, opdat je je hart openstelt en verzekerd kunt zijn van je relatie met God. En er zijn hier honderden mensen die het niet zeker weten. Je zou het willen. Je zou hier vanavond graag vandaan gaan in de wetenschap dat als je onderweg naar huis zou komen te sterven, je klaar bent om God te ontmoeten.’

Dus spoorde hij hen aan om te komen. En ze kwamen – eerst mondjesmaat, en toen alsof de sluizen opengingen: mensen alleen, echtparen, hele gezinnen stroomden naar de open plek voor het podium. Al gauw stonden er bijna drieduizend mensen schouder aan schouder en werden ook de ruimtes naast het podium gevuld. Sommigen waren diep geraakt en stonden te huilen; anderen gingen nog onder de schaamte over hun verleden gebukt en keken naar de grond; velen glimlachten van oor tot oor – bevrijd, blij ... eindelijk thuis.

Het verhaal van een getrouwde vrouw was typerend. ‘Toen ik jong was overleed mijn moeder aan kanker en ik dacht op dat moment dat ik door God gestraft werd,’ vertelde ze een hulpverlener. ‘Vanavond beseftte ik dat God van me houdt – het is iets wat ik wel wist maar nooit echt kon pakken. Vanavond is er een vrede in mijn hart gekomen.’³

Wat is geloof? Voor de mensen op die zwoele juni-avond was dat waarschijnlijk geen vraag. Voor hen was het geloof bijna tastbaar. Zij strekten zich uit naar God alsof ze Hem letterlijk konden omhelzen. Het geloof verlostte hen van de schuld die hen terneerdrukte. Het geloof veranderde hun moedeloosheid in hoop. Het geloof gaf hun een nieuwe richting en een doel. Het

geloof opende de deur naar de hemel. Het geloof was als koel water dat hun dorre ziel verzadigde.

Maar geloven is niet altijd zo gemakkelijk, zelfs niet voor mensen die er wanhopig naar verlangen. Sommige mensen snakten naar geestelijke zekerheid, maar er is iets waardoor ze die niet ervaren. Ze zouden die vrijheid graag proeven, maar er staan dingen in de weg. Ze worden geplaagd door bezwaren, getart door twijfels. Hun gevoel wil naar God opstijgen, maar hun verstand houdt hen stevig gebonden.

Op tv zien ze de menigte die bij Billy Graham voor gebed naar voren komt en ze schudden hun hoofd. Was het maar zo makkelijk, verzochten ze. Waren er maar niet zo veel vragen.

Voor Charles Templeton – die ironisch genoeg ooit Billy Grahams kanselpartner en goede vriend was – hebben de vragen over God zich verhard tot een bitter verzet tegen het christelijke geloof. Net als Graham sprak Templeton ooit op vurige wijze menigten toe in grote stadions en riep hij de mensen op om zich aan Jezus Christus over te geven. Sommigen voorspelden zelfs dat Templeton Graham als evangelist voorbij zou streven.

Maar dat was lang geleden. Dat was vóór de verlammeende vragen. Tegenwoordig is het vuur van Templetons geloof door aanhoudende en hardnekkige twijfels gedoofd. Misschien wel voor altijd. *Misschien.*

Van geloof naar twijfel

Het was het jaar 1949. De dertigjarige Billy Graham wist nog niet dat zijn naam en zijn invloed korte tijd later over de hele wereld zouden gaan. Toen hij zich op zijn doorbraakcampagne in Los Angeles voorbereidde, worstelde hij ironisch genoeg zelfs met onzekerheid – niet over het bestaan van God of de goddelijkheid van Jezus, maar over de fundamentele vraag of hij wel volledig kon vertrouwen op wat zijn Bijbel hem vertelde.

In zijn autobiografie zei Graham dat het voelde alsof hij op een pijnbank uit elkaar werd getrokken. Degene die hem naar God toe trok was Henrietta Mears, de intelligente en bewogen christenlerares die een gedegen inzicht in de moderne wetenschap en het volste vertrouwen in de betrouwbaarheid van de Bijbel had. De persoon die hem de andere kant op rukte was Grahams goede vriend en collega-prediker, de drieëndertigjarige Charles Templeton.⁴

Naar eigen zeggen was Templeton vijftien jaar daarvoor christen geworden toen zijn levensstijl op de sportredactie van de Toronto Globe hem steeds meer de keel ging uithangen. Na een avondje uit in een ordinaire striptent had hij zich vies en goedkoop gevoeld en was hij in zijn kamer in het donker naast zijn bed neergeknield.

‘Plotseling,’ vertelde hij later, ‘was het of er een zwarte deken over me heen lag. Mijn hele hoofd en lichaam werden doordrongen van een schuldgevoel. Het enige wat ik kon uitbrengen, was: “Heer, kom me tegemoet. Kom me tegemoet...”’

En toen werd er langzaam een gewicht van me afgenomen, iets wat net zo zwaar was als ikzelf. Het trok door mijn bovenbenen, mijn romp, mijn armen en schouders en toen steeg het op. Mijn lichaam werd omhuld door een onbeschrijfelijke warmte. Het leek of er in mijn borst een licht werd aangestoken dat mij reinigde ... Ik durfde nauwelijks te ademen uit vrees dat ik het moment zou verstoren of beëindigen. En ik hoorde mezelf telkens weer zacht fluisteren. “Dank U, Heer. Dank U. Dank U. Dank U.” Later lag ik stil in bed en was ik het middelpunt van een stralend, overweldigend, alles doordringend geluk.⁵

Nadat Templeton de journalistiek voor de bediening had verruild, ontmoette hij Graham in 1945 bij een Youth for Christ-bijeenkomst. Op een avontuurlijke tocht door Europa, waar ze op bijeenkomsten om beurten op de kansel stonden, waren ze kamergenoten en voortdurend trokken ze met elkaar op. Templeton stichtte een kerk die al snel niet meer in haar 1200 stoelen tellende gebouw paste. *American Magazine* zei dat hij ‘een nieuwe norm voor massa-evangelisatie’ had gesteld.⁶ Zijn vriendschap met Graham werd hechter. ‘Hij is één van de weinige mannen in mijn leven van wie ik echt heb gehouden,’ zei Graham eens tegen een biograaf.⁷

Maar al gauw begonnen de twijfels aan Templeton te knagen. ‘Toen ik die bekeringservaring had, was ik zo groen als gras,’ vertelde hij later. ‘Toen de vragen en twijfels me begonnen te plagen – wat onvermijdelijk was – miste ik de benodigde verstandelijke vermogens en theologische kennis om mijn overtuigingen te schragen . . . Mijn verstand begon de kernovertuigingen van het christelijke geloof te betwisten en soms te weerleggen.’⁸

Een geloofsoverwinning

En zo trok de sceptische Templeton, tegenhanger van de gelovige Henrietta Mears, zijn vriend Billy Graham bij haar herhaalde verzekering vandaan dat de Bijbel betrouwbaar was. ‘Billy, je loopt vijftig jaar achter,’ zei hij dan. ‘De mensen geloven niet meer dat de Bijbel door God geïnspireerd is, zoals jij dat doet. Jouw geloof is te simpel.’

Templeton leek de touwtrekkerij te winnen. ‘Ik was misschien niet direct in twijfel,’ zou Graham zeggen, ‘maar beslist verontrust.’ Hij wist dat hij niet verder kon als hij niet op de Bijbel kon vertrouwen. De campagne van Los Angeles – het evenement dat het startschot voor Grahams wereldwijde bediening zou betekenen – hing aan een zijden draadje.

Graham zocht in de Bijbel naar antwoorden, hij bad en hij dacht na. Uiteindelijk kwam alles tijdens een zwaarmoedige wandeling in de door de maan verlichte bergen van San Bernardino tot een hoogtepunt. Met een Bijbel in zijn knuisten viel Graham op zijn knieën en beleed geen antwoord te hebben op een aantal filosofische en psychologische vragen die Templeton en anderen gesteld hadden.

‘Ik probeerde eerlijk te zijn tegen God, maar er bleef iets onbesproken,’ schreef hij. ‘Ten slotte maakte de Heilige Geest me vrij om het uit te spreken. “Vader, ik zal dit – uit *geloof!* – aanvaarden als uw Woord. Ik wil mijn geloof toestaan om boven mijn verstandelijke vragen en twijfels uit te stijgen en zal geloven dat dit uw geïnspireerde Woord is.”’

Toen hij met betraande ogen overeind kwam, zei Graham dat hij de kracht van God ervoer zoals hij hem maanden niet had gevoeld. ‘Niet al mijn vragen waren beantwoord, maar er was een belangrijke brug geslagen,’ zei hij. ‘Ik wist, zowel verstandelijk als gevoelsmatig, dat er in mijn ziel een geestelijke strijd was gevoerd en beslecht.’⁹

Voor Graham was het een keerpunt. Maar voor Templeton was het een wending die hem bitter teleurstelde. ‘Hij pleegde intellectuele zelfmoord door zijn verstand uit te schakelen,’ verklaarde Templeton. Hij had vooral medelijden met zijn vriend. Nu ze verschillende wegen bewandelden begonnen ze uit elkaar te groeien.

Wat er de jaren daarna met Graham gebeurde is geschiedenis. Hij zou de meest overtuigende en effectieve evangelist van de moderne tijd worden en één van de meest bewonderde mannen ter wereld. En Templeton? Door twijfels gedecimeerd trok hij zich terug uit de bediening en ging terug naar Canada, waar hij commentator en romanschrijver werd.

Door zijn verstandelijke denken was Templeton zijn geloof kwijtgeraakt. Maar zijn het geloof en ons verstand echt zo onverenigbaar? Is het mogelijk om zowel een denker als een Bijbelgetrouwe christen te zijn? Volgens sommigen niet.

‘De ratio en het geloof zijn tegenpolen, twee begrippen die elkaar uitsluiten: er bestaat geen verzoening of gemeenschappelijke grond,’ stelt de atheïst George H. Smith. ‘Geloof is overtuiging zonder, of ondanks, rationeel denken.’¹⁰

De christenleraar W. Bingham Hunter ziet het precies andersom. ‘Geloof,’ zei hij, ‘is een rationele reactie op de tekenen van God die zichzelf in de natuur, de menselijke geschiedenis, de Bijbel en zijn opgestane Zoon openbaart.’¹¹

Zelf ben ik een groot deel van mijn leven atheïst geweest en het laatste wat ik wil is een naïef geloof dat op een flinterdun fundament van wishful thinking en fantasie is gebaseerd. Ik heb behoefte aan een geloof dat met ratio overeenstemt en er niet mee in strijd is; ik wil overtuigingen die op de werkelijkheid zijn gebaseerd en er niet los van staan. Ik wil voor eens en altijd weten of het christelijke geloof de toets kan doorstaan.

Het werd tijd om eens met Charles Templeton te gaan praten.

Van godsman tot agnosticus

Zo’n achthonderd kilometer ten noorden van de plaats waar Billy Graham zijn Indianapolis-campagne hield, vond ik Templeton in een modern, hoog gebouw in een middenklassebuurt van Toronto. Ik nam de lift naar de vierentwintigste verdieping, liep naar een deur waar ‘Penthouse’ op stond en gebruikte de messing deurklopper.

Onder mijn arm had ik een exemplaar van Templetons laatste boek, met een titel die geen enkele twijfel over zijn geestelijke visie laat bestaan. Het heet *Farewell to God: My reasons for rejecting the Christian Faith*. Het boekwerk haalt op een

vaak sarcastische wijze uit naar christelijke overtuigingen en bestempelt ze vurig als ‘ouderwets, aantoonbaar onwaar en in hun verschillende verschijningsvormen schadelijk voor individu en maatschappij.’¹²

Templeton gebruikt allerlei voorbeelden om het geloof in de God van de Bijbel te ondermijnen. Maar ik werd vooral getroffen door een ontroerend gedeelte waarin hij op de verschrikkingen van alzheimer wijst. Gedetailleerd beschrijft hij hoe mensen door deze ziekte – het wegteren van hun verstand en geheugen – op een afschuwelijke manier van hun waardigheid worden beroofd. Hoe kon een liefhebbende God toestaan dat zo’n rotziekte haar slachtoffers en hun dierbaren zo kon martelen?

Het antwoord is eenvoudig, zo concludeerde hij: als er een liefhebbende God bestond, zou alzheimer niet bestaan. En omdat de ziekte wel bestaat, is dit het zoveelste overtuigende bewijs dat God niet bestaat.¹³ Voor iemand als ik, die heeft gezien wat alzheimer in de familie van mijn vrouw kon aanrichten, was het een argument dat er flink inhakte.

Ik wist niet wat ik moest verwachten toen ik voor Templetons deur stond te wachten. Zou hij zo strijdvaardig zijn als in zijn boek? Zou hij verbitterd zijn tegenover Billy Graham? Zou hij het interview wel door laten gaan? Toen hij er twee dagen geleden in een kort telefoongesprek mee ingestemd had, had hij vaag iets gezegd over zijn zwakke gezondheid.

De deur ging open en ik werd hartelijk begroet door Madeleine Templeton, die net de bloemen in haar daktuin had verzorgd. ‘Ik weet dat u helemaal uit Chicago bent gekomen,’ zei ze, ‘maar Charles is erg ziek, moet ik helaas zeggen.’

‘Ik kan een andere keer terugkomen,’ bood ik aan.

‘Nou ja, laten we zien hoe hij zich voelt,’ zei ze. Achtervolgd door twee grote, vrolijke poedels bracht ze me via een roodgestoffeerde trap naar hun luxueuze appartement. ‘Hij heeft geslapen ...’

Op dat moment kwam haar drieëntachtigjarige man uit zijn slaapkamer tevoorschijn. Hij droeg een donkerbruine, lichtgewicht kamerjas over een pyjama van dezelfde kleur. Hij had zwarte slippers aan zijn voeten. Zijn dunner wordende, grijze haar zat enigszins in de war. Hij was mager en bleek, hoewel hij alert uit zijn sprekende, blauwgrijze ogen keek. Hij stak beleefd zijn hand uit.

‘Neemt u me niet kwalijk,’ zei hij terwijl hij zijn keel schraapte, ‘maar ik ben niet in orde.’ Toen voegde hij er zakelijk aan toe: ‘Ik ga dood, eigenlijk.’

‘Wat heeft u?’ vroeg ik.

‘Alzheimer,’ antwoordde hij. Door zijn antwoord was ik met stomheid geslagen.

Mijn gedachten schoten vliegensvlug naar wat hij over alzheimer geschreven had: dat het een bewijs was voor het niet bestaan van God; plotseling begreep ik een beetje waarom hij zijn boek had geschreven.

‘Ik heb het al ... even denken, is het al drie jaar?’ zei hij terwijl hij zijn wenkbrauwen fronste en zich tot zijn vrouw richtte. ‘Dat klopt toch, Madeleine?’

Ze knikte. ‘Ja, lieverd, drie jaar.’

‘Mijn geheugen is niet wat het geweest is,’ zei hij. ‘En zoals u misschien weet is alzheimer altijd dodelijk. Altijd. Het klinkt dramatisch, maar de waarheid is dat ik gedoemd ben. Vroeg of laat ga ik er dood aan. Maar eerst gaat mijn verstand eraan.’ Hij glimlachte flauwtjes. ‘Ik ben bang dat het al begonnen is. Daar kan Madeleine over meepraten.’

‘Tja, het spijt me dat ik u stoort,’ zei ik. ‘Als u het niet ziet zitten ...’

Maar Templeton stond erop. Hij bracht me naar de woonkamer, die een frisse, hedendaagse inrichting had en baadde in de middagzon. De glazen balkondeuren boden een adembenemend

uitzicht op de stad. We namen plaats op comfortabele, bij elkaar geplaatste stoelen en in enkele minuten leek Templeton weer over nieuwe energie te beschikken.

‘Ik neem aan dat u wilt weten hoe ik van de bediening in het agnosticisme ben terechtgekomen,’ zei hij. En vervolgens beschreef hij de gebeurtenissen die ertoe hadden geleid dat hij zijn geloof in God was kwijtgeraakt.

Dat was wat ik verwacht had. Maar ik had nooit kunnen voorzien hoe ons gesprek zou eindigen.

De kracht van een beeld

Templeton zat er nu helemaal in. Zo nu en dan kon ik zien dat hij alzheimer had, zoals wanneer hij de exacte volgorde van gebeurtenissen niet meer wist of wanneer hij in herhaling viel. Maar meestal sprak hij vloeiend en enthousiast, puttend uit een indrukwekkende woordenschat, en met veel variatie in zijn warme en krachtige stem om het juiste effect te bereiken. Hij had een aristocratische toon die soms bijna teatraal klonk.

‘Is er één ding in het bijzonder waardoor u uw geloof in God bent verloren?’ vroeg ik eerst.

Hij dacht een moment na. ‘Dat was een foto in het tijdschrift *Life*,’ zei hij ten slotte.

‘Echt?’ zei ik. ‘Een foto? Hoe dat zo?’

Hij kneep zijn ogen iets toe en keek opzij, alsof hij voor het eerst naar de foto keek en het moment opnieuw beleefde. ‘Het was een afbeelding van een zwarte vrouw in Noord-Afrika,’ legde hij uit. ‘Er heerste daar een verwoestende droogte. Ze hield haar dode kind in haar armen en keek met een holle blik op naar de hemel. Ik keek ernaar en dacht: “Is het mogelijk om te geloven dat er een liefhebbende of zorgzame Schepper bestaat terwijl *regen* het enige was wat deze vrouw nodig had?”’

Toen hij het woord *regen* benadrukte, schoten zijn borstelige

wenkbrauwen omhoog en stak hij zijn armen hemelwaarts alsof hij om een antwoord vroeg.

‘Hoe kon een liefhebbende God die vrouw *dit* aandoen?’ zei hij smekend terwijl hij opgewonden naar de rand van zijn stoel schoof. ‘Wie bestuurt de regen? Ik niet; u niet. Dat doet *Hij* – tenminste, dat dacht ik. Maar toen ik die foto zag, wist ik onmiddellijk dat dit onmogelijk kon bestaan als er een liefdevolle God bestond. Onmogelijk. Wie anders dan een monster kon een baby ombrengen en zijn moeder praktisch van ellende laten verteren – terwijl er alleen maar *regen* nodig was?’

Hij zweeg even om de vraag in de lucht te laten hangen. Toen ging hij weer achterover zitten. ‘Dat was het moment suprême,’ zei hij. ‘En toen begon ik verder na te denken over de wereld die door God geschapen zou zijn. Ik begon te denken aan de plagen die over delen van de planeet razen en zonder aanzien des persoons allerlei mensen, zowel gewone, fatsoenlijke mensen als rotte appels, op een meestal pijnlijke manier aan hun eind brengen. Al gauw was het voor mij een uitgemaakte zaak dat een intelligent mens onmogelijk kon geloven dat er een godheid is die liefheeft.’ Templeton had een probleem aangeroerd waarmee ik jarenlang in mijn maag had gezeten. In mijn carrière als krantenverslaggever had ik niet alleen *foto*’s van ernstig lijden gezien; ik was vaak *persoonlijk* getuige van kwetsbare plekken waar rampspoed en ellende heersten: de rottende binnensteden van de Verenigde Staten; de smerige sloppenwijken van India; Cook County Jail en de grote gevangenissen; de hospice-afdelingen voor mensen zonder hoop; allerlei ramptaferelen. Meer dan eens heb ik verwoed geprobeerd het idee van een liefdevolle God te rijmen met de verdorvenheid, de smart en de doodsangst die ik onder ogen kreeg.

Maar Templeton was nog niet klaar. ‘Vervolgens begon ik over het hele concept van de hel na te denken. Kom op, zeg,’ zei hij met

verbazing in zijn stem, ‘ik zou iemands *hand* nog niet in het vuur kunnen steken. Nog geen seconde! Hoe zou een liefdevolle God, alleen omdat je Hem niet gehoorzaamt en niet doet wat Hij wil, jou voor altijd kunnen martelen – en je niet laten sterven, maar je voor eeuwig pijn laten lijden? Dat zou zelfs een misdadiger niet doen!’

‘Dus dit waren de eerste twijfels die u had?’ vroeg ik.

‘Daarvoor had ik al steeds meer vragen gehad. Ik had voor honderdduizenden mensen het tegenovergestelde gepreekt en ontdekte tot mijn ontzetting dat ik het niet langer kon geloven. Als ik het geloofde zou ik de hersenen loochenen die me gegeven waren. Het werd me vrij duidelijk dat ik het bij het verkeerde eind had gehad. En dus besloot ik uit de bediening te stappen. Zo ben ik in wezen een agnosticus geworden.’

‘Kunt u uitleggen wat u daarmee bedoelt?’ zei ik, aangezien die term door allerlei mensen verschillend geïnterpreteerd wordt.

‘De atheïst zegt dat er geen God is,’ antwoordde hij. ‘De christen en de jood zeggen dat er wel een God is. De agnosticus zegt: “Ik kan het niet weten.” Niet dat hij het niet weet, maar dat hij het niet *kan* weten. Ik zou nooit ronduit willen beweren dat er geen God is. Ik weet niet alles; ik heb de wijsheid niet in pacht. Maar het is voor mij onmogelijk om in God te geloven.’

Bij mijn volgende vraag aarzelde ik. ‘Nu u ouder wordt,’ begon ik op weifelende toon, ‘met een ziekte die altijd dodelijk is ... bent u dan niet ...’

‘Bang dat ik me vergist heb?’ vulde hij aan. Hij glimlachte. ‘Nee, dat ben ik niet.’

‘Waarom niet?’

‘Omdat ik er al mijn hele leven over nadenk. Als dit een simpele conclusie was die ik in een opwelling had getrokken, was het een ander verhaal. Maar het is onmogelijk voor me – *onmogelijk* – om te geloven dat er een ding, een persoon of een wezen is dat je zou

kunnen beschrijven als een liefdevolle God die kan toelaten wat er elke dag in onze wereld gebeurt.’

‘Zou u het *willen* geloven?’

‘Natuurlijk!’ riep hij uit. ‘Als ik het kon, deed ik het. Ik ben drieëntachtig. Ik heb alzheimer. Ik ga nota bene dood! Maar ik denk er al mijn hele leven over na en nu verander ik niet meer van mening. Stel dat iemand tegen me zou zeggen: “Kijk, beste man, de reden dat je ziek bent is dat God je straft voor het feit dat je niet meer op het gewezen pad loopt” – zou dat dan enig verschil voor me maken?’

Hij gaf zichzelf nadrukkelijk antwoord. ‘Nee,’ verklaarde hij. ‘Nee. In onze wereld kan er geen liefhebbende God bestaan.’

Hij keek me strak aan. ‘Het *kan* gewoon niet.’

De illusie van het geloof

Templeton ging met zijn vingers door zijn haar. Hij had zo geestdriftig gesproken, dat hij moe begon te worden. Ik wilde rekening houden met zijn toestand, maar had ook nog een paar vragen te stellen. Met zijn toestemming ging ik verder.

‘Op dit moment houdt Billy Graham een reeks bijeenkomsten in Indiana,’ zei ik tegen Templeton. ‘Wat zou u tegen de mensen zeggen die naar voren zijn gegaan om hun vertrouwen op Christus te stellen?’

Templeton zette grote ogen op. ‘O, maar daar zou ik me in het geheel niet mee willen bemoeien,’ antwoordde hij. ‘Als iemand geloof heeft en het maakt hem een beter mens, dan ben ik daar helemaal voor – ook al denk ik dat hij getikt is. Ik ben zelf christen geweest, dus ik weet hoe belangrijk het voor je leven is, hoe het je helpt om met problemen om te gaan. Voor de meeste mensen is het een onbeschrijfelijke zegen. Maar is dat omdat er een God is? Nee.’

Templetons stem klonk niet uit de hoogte, maar de consequenties van wat hij zei waren uiterst neerbuigend. Is dat waar het geloof om draait: jezelf voor de gek houden om een beter mens te worden? Jezelf ervan overtuigen dat er een God is, zodat je gemotiveerd raakt om iets hoger op de morele ladder te komen? Een sprookje omarmen om 's nachts beter te kunnen slapen? Nee bedankt, dacht ik bij mezelf. Als dat het geloof was, hoefde het voor mij niet.

‘En Billy Graham zelf?’ vroeg ik. ‘U zei in uw boek dat u met hem te doen heeft.’

‘O, nee, nee,’ zei hij stellig, zijn schrijfwerk tegensprekend. ‘Wie ben ik om te veroordelen wat een ander gelooft? Misschien vind ik het jammer voor hem, als ik het zo mag zeggen, omdat hij zich voor de werkelijkheid afsluit. Maar dat ik hem iets zou toewensen? Voor geen goud!’

Templeton wierp een blik op de aangrenzende koffietafel, waar Billy Grahams autobiografie lag.

‘*Billy* is goud,’ merkte hij vertederd op. ‘Hij heeft geen greintje pretentie of toneelspel in zich. Hij is een eersteklas mens. Billy is christen in hart en nieren – het echte werk, zogezegd. Zijn geloof is zonder enige twijfel oprecht. Hij is zo oprecht en gelovig als je maar kunt zijn.’

En Jezus dan? Ik wilde weten wat Templeton van de hoeksteen van het christelijke geloof vond. ‘Gelooft u dat Jezus ooit geleefd heeft?’ vroeg ik.

‘Zonder meer,’ kwam het snelle antwoord.

‘Dacht Hij dat Hij God was?’

Hij schudde zijn hoofd. ‘Dat zou wel het laatste zijn waar Hij aan zou denken.’

‘En zijn onderwijs – had u daar bewondering voor?’

‘Ach, Hij was geen bijzonder goede prediker. Wat Hij zei was te eenvoudig. Hij had er niet over nagedacht. Hij had niet gewor-

steld met de grootste vraag die je kunt stellen.’

‘En dat is ...’

‘Is er een God? Hoe zou iemand in een God kunnen geloven die veroorzaakt, of toelaat, wat er in de wereld gebeurt?’

‘En wat vindt u dan van deze Jezus?’ Het leek me de meest logische vervolgvraag – maar ik was niet voorbereid op het antwoord dat ik ermee ontlokte.

De aantrekkingskracht van Jezus

Templeton leek zich te ontspannen. Het was alsof hij zich ineens op zijn gemak voelde, nu hij over een oude en dierbare vriend sprak. Zijn stem, die soms een scherp en dwingend randje had gehad, klonk nu wat melancholisch en bedachtzaam. Hij leek ontwapend en sprak ongehaast, bijna nostalgisch, met zorgvuldig gekozen woorden over Jezus.

‘Hij was,’ begon Templeton, ‘de geweldigste mens die ooit geleefd heeft. Hij was een moreel genie. Zijn gevoel voor ethiek was uniek. Hij was in feite de meest wijze persoon die ik in mijn leven of in geschriften ooit ben tegengekomen. Zijn toewijding was volkomen en kostte Hem het leven, wat een groot verlies voor de wereld was. Wat zou je anders over Hem kunnen zeggen, dan dat het hier om iets groots ging?’

Even was ik sprakeloos. ‘U klinkt alsof u echt om Hem geeft,’ zei ik.

‘Jazeker, Hij is het belangrijkste wat ik heb in mijn leven,’ klonk zijn antwoord. ‘Ik ... ik ... ik,’ stamelde hij terwijl hij het goede woord zocht, ‘ik weet dat het misschien vreemd klinkt, maar ik moet zeggen ... dat ik *gek op Hem* ben!’

Ik wist niet goed hoe ik moest reageren. ‘U zegt dat met enige emotie,’ zei ik.

‘Dat klopt. Al het goede dat ik ken, al het betamelijke dat ik ken, al het zuivere dat ik ken heb ik van Jezus. Dus ... ja. En moeilijk!

Kijk maar eens naar Jezus. Hij tuchtigde mensen. Hij was boos. Zo zien de mensen Hem niet, maar ze lezen de Bijbel niet. Hij had een rechtvaardige boosheid. Hij gaf om mensen die verdrukt en uitgebuit werden. Hij bezat ongetwijfeld de hoogste moraal, de minste schijnheiligheid, meer bewogenheid dan wie ook in de geschiedenis. Er zijn veel andere fantastische mensen geweest, maar Jezus is Jezus.'

'En de wereld zou er dus goed aan doen Hem na te volgen?'

'O, vast en zeker! Ik heb geprobeerd – en meer dan proberen kan ik niet – om te handelen zoals ik geloofde dat Hij zou handelen. Dat betekent niet dat ik zijn gedachten kon lezen, want één van de meest fascinerende dingen aan Hem was dat Hij vaak het tegenovergestelde deed van wat je verwachtte ...'

Plotseling brak Templeton zijn gedachten af. Hij zweeg even, bijna alsof hij niet wist of hij verder moest gaan.

'Eh ... maar ... nee,' zei hij langzaam, 'Hij is de meest ...' Hij stopte en begon toen opnieuw. 'Naar mijn mening,' verklaarde hij, 'is Hij de belangrijkste mens die ooit heeft bestaan.'

Toen zei Templeton iets wat ik nooit van hem verwacht zou hebben. 'En als ik het zo mag zeggen,' zei hij terwijl zijn stem begon te kraken, '*Ik ... mis ... Hem!*'

Op hetzelfde moment vulden zijn ogen zich met tranen. Hij draaide zijn hoofd, keek omlaag en tilde zijn linkerhand op om zijn gezicht af te schermen. Zijn schouders schokten. Hij huilde. Wat gebeurde er? Was dit een onbewaakt ogenblik waarin iets van zijn ziel zichtbaar werd? Ik voelde sympathie voor hem en wilde hem troosten; tegelijkertijd wilde de journalist in mij tot de kern van zijn reactie doordringen. *Waarom* miste hij Hem? En *hoe* dan?

Op vriendelijke toon vroeg ik: 'In welke zin?'

Templeton deed zijn best om zich te herpakken. Ik kon zien dat het niets voor hem was om in het bijzijn van een vreemde de

controle te verliezen. Hij slaakte een diepe zucht en veegde een traan weg. Enkele ongemakkelijke momenten later wuifde hij de situatie weg. Op een kalme, maar besliste manier besloot hij: 'Genoeg daarover.'

Hij boog zich voorover om zijn koffie te pakken. Met zijn beide handen stevig om het kopje geklemd, alsof hij zich eraan wilde warmen, nam hij een slok. Het was duidelijk dat hij wilde doen of deze onverbloemde blik in zijn ziel nooit had plaatsgevonden. Maar het liet me niet los. En ik kon ook niet over Templetons scherpe, maar gemeente bezwaren tegen God heen stappen. Die vroegen duidelijk om een reactie.

Zowel voor hem als voor mij.

Op weg naar antwoorden

1,6 miljard [christenen] kunnen het mis hebben ... Ik vind gewoon dat ... rationele mensen deze overtuigingen moeten opgeven.

• Michael Martin, atheïst¹⁴

Volgens mij heeft een intelligent mens tegenwoordig geen goede reden om de illusie van het atheïsme of het agnosticisme te omarmen, om dezelfde denkfouten te maken als ik heb gedaan. Ik zou willen ... dat ik toen had geweten wat ik nu weet.

• Patrick Glynn, christen en voormalig atheïst¹⁵

Kort na het interview met Charles Templeton reden mijn vrouw Leslie en ik terug naar Chicago. We spraken een groot deel van de reis uitbundig over mijn intrigerende ontmoeting met de voormalige evangelist.

Om eerlijk te zijn had ik wat tijd nodig om de ervaring te verwerken. Het interview – vanaf zijn resolute afwijzing van God tot en met zijn emotionele verlangen om weer met de ooit zo door hem bewonderde Jezus in contact te komen – was ook niet bepaald doorsnee geweest.

‘Het klinkt alsof je Templeton echt aardig vindt,’ merkte Leslie op een bepaald moment op.

‘Dat is ook zo,’ zei ik.

De waarheid is dat ik met hem te doen had. Hij snakt naar geloof; dat had hij wel toegegeven. Als iemand die de dood in de ogen

kijkt, heeft hij alle reden om in God te willen geloven. Hij voelt zich onmiskenbaar tot Jezus aangetrokken met een kracht die duidelijk uit het diepste van zijn ziel komt. Maar er zijn ook enorme, intellectuele barrières die alles in de weg staan.

Net als Templeton ben ik altijd iemand geweest die met vragen worstelde. In mijn vroegere taak als juridisch redacteur bij de *Chicago Tribune* stond ik bekend om mijn zogenaamde *ja-maar*-bezwaren. *Ja*, ik kon zien dat de bewijzen in een rechtszaak tot een zeker vonnis leidden, *maar* hoe zat het met dat ene dingetje dat niet klopte, die ene onvolkomenheid of die zwakke schakel? *Ja*, de officier van justitie heeft misschien voldoende bewijs om iemand aan te klagen, *maar* zijn alibi dan? Of het ontbreken van zijn vingerafdrukken?

Hetzelfde gold voor mijn persoonlijke onderzoek naar Jezus. Ik was als atheïst begonnen, in de vaste overtuiging dat niet God mensen had geschapen, maar dat mensen God hadden geschapen in een treurige poging het onbekende te verklaren en hun overweldigende angst voor de dood te verzachten. In mijn vorige boek, *Bewijs genoeg*, beschrijf ik mijn bijna twee jaar durende onderzoek naar het historische bewijs dat me deed besluiten dat God echt bestaat en dat Jezus daadwerkelijk zijn eniggeboren Zoon is. (Een samenvatting van die bevindingen staat als bijlage achter in dit boek.)

Maar daarmee was ik nog niet volledig gerustgesteld. Die knagende bezwaren zaten er nog steeds. *Ja*, ik begreep hoe het historische bewijs van Jezus' opstanding tot de conclusie kan leiden dat Hij goddelijk is, *maar* wat doe je met de wirwar van problemen die dit oproept? Ik heb deze vraagstukken 'de grote acht' genoemd:

- Als er een liefdevolle God is, waarom gaat deze gekwelde wereld dan onder zo veel lijden en kwaad gebukt?

- Als de wonderen van God in strijd zijn met de wetenschap, hoe kan een weldenkend mens dan geloven dat ze echt gebeurd zijn?
- Als God echt het universum geschapen heeft, waarom zijn er dan zo veel mensen die op grond van wetenschappelijke ‘bewijzen’ geloven dat het leven een gevolg is van een spontaan evolutieproces?
- Als God moreel zuiver is, hoe kan Hij dan het afslachten van onschuldige kinderen toelaten, zoals Hij volgens het Oude Testament heeft gedaan?
- Als Jezus de enige weg tot de hemel is, hoe zit het dan met de miljoenen mensen die nog nooit van Hem gehoord hebben?
- Als God geeft om de mensen die Hij geschapen heeft, hoe kan Hij dan – alleen omdat ze niet de juiste dingen over Hem geloven – zo velen van hen naar de hel sturen om een eeuwige kwelling te ondergaan?
- Als God het ultieme hoofd van de kerk is, waarom staat die kerk dan al eeuwenlang bol van de schijnheiligheid en onmenselijkheid?
- Als ik nog steeds door twijfel wordt geplaagd, kan ik dan toch een christen zijn?

Dit zijn de vragen die het meest gesteld worden over God. Het waren exact de onderwerpen die in mijn interview met Charles Templeton en in zijn boek aan de orde kwamen. En net als bij Templeton hebben deze obstakels ooit stevig tussen mij en het geloof in gestaan.

Bezwaren overwinnen

Hoewel ik veel van de door Templeton genoemde bezwaren kon begrijpen, was ik tegelijkertijd niet zo naïef om ze zomaar

te accepteren. Het was duidelijk dat enkele van zijn geloofs-obstakels helemaal geen belemmeringen hoefden te zijn. Templeton had bijvoorbeeld volstrekt ongelijk toen hij zei dat Jezus zichzelf alleen maar als mens zag. Zelfs als je teruggaat naar de vroegste en meest primitieve informatie over Hem – gegevens die nog niet door legenden gekleurd konden zijn – zul je ontdekken dat Jezus zichzelf zonder enige twijfel in termen van het bovennatuurlijke, het goddelijke en het messiaanse zag.¹⁶ Het ironische is eigenlijk dat precies *die* historische documenten waaruit Templeton zijn informatie over het inspirerende morele leven van Jezus haalde exact dezelfde zijn die telkens weer zijn goddelijkheid bevestigen. Dus als Templeton ze goed genoeg vindt om iets over Jezus' karakter te zeggen, zou hij ze ook moeten vertrouwen wanneer ze beweren dat Jezus zichzelf goddelijk noemde en dat bevestigde door uit de dood op te staan. Bovendien kon de opstanding van Jezus geen legende zijn geweest, zoals Templeton beweerd had. De apostel Paulus had een geloofsbelijdenis van de vroege kerk bewaard die op ooggetuigenverslagen van Jezus' opstanding uit de dood waren gebaseerd – en die volgens verschillende geleerden dateren van twee tot drie jaar na Jezus' dood.¹⁷ Zo snel kan een verslag nooit door mythes zijn gekleurd. Het is een feit dat er in de geschiedenis geen enkel voorbeeld is gevonden van een legende die zo snel is ontstaan en daarmee een gedegen stuk historische waarheid kon wegvagen.¹⁸

Zoals ik in *Bewijs genoeg* systematisch heb vastgelegd, kun je op grond van de ooggetuigenverslagen, de ondersteunende bewijzen, schriftelijke bewijzen, wetenschappelijke bewijzen, psychologische bewijzen, de 'vingerafdruk' of het profetische bewijs, en andere historische gegevens maar één ding concluderen: dat Jezus inderdaad Gods eniggeboren Zoon is.

Ja, maar...

Hoe zit het dan met die netelige kwesties die Templeton ervan weerhouden het geloof te omarmen waar hij naar eigen zeggen zo naar verlangt? Ze bleven me achtervolgen. Het waren dezelfde kwesties die ook mij ooit hadden dwarsgezet – en toen Leslie en ik over de snelweg naar huis reden, begonnen enkele daarvan opnieuw aan me te knagen.

Hetzelfde pad bewandelen

Leslie en ik zeiden een tijdlang niets. Ik staaarde door het raam naar de glooiende weides van het Canadese platteland. Uiteindelijk zei Leslie: ‘Het klinkt alsof je interview nogal abrupt was afgelopen. Wat zei Templeton voordat je wegging?’

‘Hij was eigenlijk heel vriendelijk. Hij gaf me zelfs een rondleiding door zijn appartement,’ zei ik tegen haar. ‘Het was alsof hij me niet wilde laten gaan. Maar hoe ik het ook probeerde, ik kreeg hem niet zover om nogmaals over Jezus te praten.’

Ik dacht even na voordat ik verder ging. ‘Hij zei nog wel iets waar ik van opkeek. Net toen ik op het punt stond om te vertrekken, keek hij me heel indringend aan, schudde mijn hand en zei in alle oprechtheid: “We hebben hetzelfde pad bewandeld.”’

Leslie knikte. ‘Dat *hebben* jullie ook,’ zei ze. ‘Jullie zijn allebei schrijvers, jullie waren allebei sceptisch.’ Toen voegde ze er glimlachend aan toe: ‘En jullie zijn allebei te stijfkoppig om het geloof aan te nemen voordat je zeker weet dat het niet aan alle kanten rammelt.’

Ze had gelijk. ‘Maar weet je, hij leek verstandelijk totaal niet open te staan,’ zei ik. ‘Hij zei met klem dat er *onmogelijk* een liefhebbende God kon bestaan. Maar op hetzelfde moment leek zijn hart wagenwijd open te staan. In zekere zin denk ik dat hij net zo naar Jezus verlangt als de mensen die in Indianapolis naar voren gingen. Alleen kan hij Hem niet ontvangen. Dat denkt hij tenminste. Niet met zijn bezwaren.’

Leslie en ik overnachtten in een hotel in Michigan en de volgende dag kwamen we rond het middaguur eindelijk thuis. Ik sleepte onze koffer de trap op en gooide hem op het bed. Leslie ritste hem open en begon hem uit te pakken.

‘We zijn in elk geval een tijdje thuis,’ merkte ze op.

‘Nou, niet helemaal,’ zei ik.

Ik kon Templetons vragen niet uit mijn hoofd zetten. Ze leken te veel op de mijne. En dus besloot ik om mijn geestelijke reis opnieuw te onderzoeken en er een andere richting mee in te slaan dan toen ik *Bewijs genoeg* schreef. Toen had ik onderzoek gedaan naar de historische bewijzen voor het leven, de dood en de opstanding van Jezus Christus. Nu wilde ik weten of er bevredigende antwoorden bestaan wanneer ons geloof met de pijnlijkste en meest verwarrende vragen wordt geconfronteerd en we door knagende twijfels worden geplaagd. Kan het geloof daadwerkelijk de toets van het verstand doorstaan? Of moet God het veld ruimen wanneer we grondig, intellectueel onderzoek verrichten?

Ik besloot de vurigste en meest deskundige verdedigers van het christelijke geloof op te zoeken. Het was niet mijn bedoeling om het cynisch of confronterend aan te pakken. Ik wilde hen niet met muggenzifterige vragen kwellen of met retoriek proberen klem te zetten. Dit was geen spelletje voor me.

Ik vroeg me oprecht af of ze ‘de grote acht’ op een rationele manier konden beantwoorden. Ik wilde hun ruim de gelegenheid geven om hun redeneringen en bewijzen in detail bloot te leggen zodat ik, uiteindelijk, kon bepalen of hun standpunten enig hout sneden. En bovenal wilde ik ontdekken of God de waarheid sprak toen Hij zei: ‘U zult Mij zoeken en vinden, wanneer u naar Mij zult vragen met heel uw hart.’¹⁹

Ik pakte de telefoon. Het was tijd om plannen te maken en op weg te gaan – op zoek naar antwoorden.

Charles Templeton zou niet anders verwacht hebben.

EERSTE BEZWAAR

Omdat kwaad en lijden bestaan, kan er geen liefdevolle God bestaan

Ofwel God wil het kwaad de wereld uit helpen en het lukt Hem niet; ofwel Hij kan het wel, maar Hij wil het niet; of Hij kan het niet en wil het ook niet. Als Hij het wel wil, maar niet kan, is Hij krachteloos. Als Hij het kan, maar niet wil, is Hij boosaardig. Maar als God het kwaad zowel kan als wil verwijderen, hoe kan het kwaad dan bestaan in de wereld?

- Epicurus, filosoof

Het feit dat er lijden bestaat, is ongetwijfeld de allergrootste uitdaging voor het christelijke geloof, en wel voor elke generatie. De verdeling en omvang ervan lijkt volkomen willekeurig en daarom oneerlijk. Gevoelige mensen vragen zich af of het wel met Gods rechtvaardigheid en liefde te rijmen valt.

- John Stott, theoloog²⁰

Ik had nog maar net de school voor journalistiek verlaten, toen ik als idealistische, jonge verslaggever voor de *Chicago Tribune* een dertigdelige serie over hulpbehoevende gezinnen in de binnenstad mocht schrijven. Het was één van mijn eerste opdrachten. Ik was opgegroeid in een steriele buitenwijk, waar ‘hulpbehoevend’ betekende dat je maar één Cadillac had, en werd plotseling in de armoede en wanhoop van Chicago’s achterbuurt